

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Λ. ΠΙΕΡΡΗΣ

ΑΠΟΛΛΩΝ ΕΠΙΚΟΥΡΙΟΣ ΣΤΙΣ ΒΑΣΣΕΣ

Θεός, Ναός, Τόπος

ΜΕΡΟΣ Ζ'

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

ΣΕ ΤΙΛΦΟΥΣΣΑ ΚΑΙ ΔΕΛΦΟΥΣ:

Ο Ομηρικός Ύμνος εις Απόλλωνα

Ο Κλασσικός Λόγος ξέρει τι ψάχνει να βρει. Και γι' αυτό το βρίσκει.

Αν δεν νοείς τη μορφή της πραγματικότητας δεν μπορείς να δεις το κάθε μέρος της στη σωστή του θέση και συνεπώς δεν το καταλαβαίνεις σωστά. Με φιλοσοφικούς όρους, η ουσία του κάθε όντος είναι αυτή που είναι ενσωματούμενη στην ολοκληρία της ύπαρξης. Το Απόλυτο Είναι προβάλλεται σε κάθε ουσία του όντος και έτσι φανερώνεται. Το Φαίνεσθαι προϋποθέτει και προέρχεται από διαμελισμό. Αλλά ο διαμελισμός αυτός είναι η διάρθρωση της μορφής σε μέρη, του όλου σε μέλη.

Η οντολογική προτεραιότητα του Είναι απέναντι στο Ον και της Μορφής απέναντι στη Διάρθρωσή της, εκφράζεται γνωσιολογικά με την προτεραιότητα της ολικής σύλληψης πριν την επίγνωση των μερών στη σκέψη και την αίσθηση. Δεν βλέπουμε αναλυτικά τα μέρη ενός όλου και μετά συνθέτοντας έχουμε όραση του όλου. Αντιθέτως. Τον συγκεκριμένο φίλο δεν τον αναγνωρίζουμε ταυτοποιώντας μέλη του (αυτό το δάκτυλο, και τέτοιο χέρι, και ορισμένη μύτη, και εκείνο το βλέμμα κ.ο.κ.) και συνάγοντας από αυτά το ολοκλήρωμά τους. Χρειάζεται ειδική σκέψη και προσοχή για να δούμε το μέρος ενός όλου αυτό καθ' εαυτό.

Και ιστορικά. Πρώτα συνελήφθη η μορφή του σώματος (το «είδος», το ουσιώδες φαίνεσθαι) και μετά διαρθρώθηκε διαδοχικά μέχρι της κλασσικής τελειότητας, εκεί που η Δομή υπηρετεί και εκφράζει απολύτως τη Μορφή. Πριν την (Ελληνική) Μορφή υπάρχει το Σχήμα της πραγματικότητας. Μορφή είναι η ουσία του φαίνεσθαι του Είναι. Η Δομή διαφέρει από το Σχήμα καθότι αποτελεί τη φυσική τομή της πραγματικότητας, τον αναγκαίο και μοναδικό διαμελισμό του

Είναι εις σύσταση Κόσμου Κάλλους. Το ψεύδος είναι ένα έγκλημα, η λάθος τομή του Είναι. Ο διαμελισμός της αλήθειας είναι οδός σωτηρίας, επανόδου στην αιωνιότητα του Είναι.

Η μορφή της θρησκευτικής εμπειρίας δίνεται με την τριπλή διάκριση σε χθονικότητα, ουρασιότητα, ολυμπιότητα, κατά τη θεωρία που αναλύω. Σε κάθε θρησκευτικό φαινόμενο αναζητούμε τις δομές των τριών διαστάσεων. Έτσι το αναγνωρίζουμε στην οικεία του «θέση», δηλαδή ταυτότητα της ουσίας του, επομένως το κατανοούμε αληθινά.

Με επίκεντρο τον Επικούριο Απόλλωνα στις Βάσσες της Πρωτοπελασγικής Αρκαδίας, μελετούμε την επι-φάνεια και εγκατάσταση του Απόλλωνα σε σημαίνοντες τόπους λατρείας, όπου ο χώρος ο ίδιος φαίνει τους πολυδύναμους συμβολισμούς του όντος, και όπου είναι φανερή η προϋπαρξη έντονης χθόνιας θρησκευτικότητας, όπως την ορίσαμε παραπάνω (η Τετρακτύς των Διπλών Υποστάσεων της Θήλειας και Άρρενος Αρχής).

Σε ένα κείμενο που μας έχει σωθεί, η θρησκευσιολογία φανερώνεται σε καταϊγισμό κάλλους: ο Απόλλων της νέας θρησκευτικότητας αναζητεί τον χώρο του. Πρόκειται για τον Ομηρικό Ύμνο εις Απόλλωνα, Ευαγγέλιο Ελληνισμού.

Ο Ύμνος είναι διμερής: στο πρώτο ύμνημα δοξολογείται η γέννα του Νέου και Νεαρού θεού εις Δήλο· στο δεύτερο η κατοχή που κάνει στους Δελφούς.

Αφενός η απαστράπτουσα εκφαντορεία του Φωτός στο Αιγαίο, στις Κυκλάδες, σε ελάχιστο κομμάτι γης νεοαναδυόμενο επί τούτου εις δήλωση της θείας Επι-φάνειας, όπου η Γαία ελαχιστοποιείται και δυο πανσθενή κάτοπτρα, ο Ουρανός και η Θάλασσα, γιγαντώνονται, ανακλούν και διηγούνται την δόξα του πρωθήβη θεού. Και αφετέρου η ενίδρυσή του πάνω στο Άνοιγμα του Κόσμου, στον Φαλλό εν Μήτρα, εκεί που ο χώρος αποκαλύπτει διαδοχικά από τη μισγάγκεια των Φαιδριάδων, το κοσμικό σχίσσιμο των Διδύμων και την σκοτεινή κλεισούρα της Κασταλίας Πηγής του ζώντος ύδατος, του κοσμικού σπέρματος αναθορούντος από τα έγκατα της ύπαρξης – όλα γνήσια χθόνια, και κατά διαδοχήν ανοιγόμενα από ρήγματος βράχων εις Κασταλία και από Κασταλίας εις την βάση του Πλείστου Ποταμού κάτω και από την κοιλάδα του Πλείστου στον κάμπο της Άμφισσας και εκείθεν προς τον Κρισσαϊκό κόλπο, μυχό μυχού, του Κορινθιακού, ανοιγόμενου πάλιν διά στενοπορθμίας στον Πατραϊκό και εκείθεν στο Ιόνιο και από κει στη Μεγάλη Κλειστή Θάλασσα, τη Μεσόγειο εν μέσω γης – όλα εστιακά και κεντρικά και αξονικά του Κόσμου.

Δήλος λοιπόν και Δελφοί: απόλυτες αρχετυπικές Απολλώνιες επιφάνειες κατ' εξοχήν Φανέρωσης και Ισχύος. Αυτά δοξολογεί ο Ομηρικός Ύμνος.

Στο τέλος του πρώτου μέρους, ο ποιητής με τη σειρά του φανερώνει τον εαυτό του.

*ἀλλ' ἄγεθ' ἰλήκοι μὲν Ἀπόλλων Ἀρτέμιδι ξύν,
χαίρετε δ' ὑμεῖς πᾶσαι· ἐμεῖο δὲ καὶ μετόπισθε
μνήσασθ', ὅπποτε κέν τις ἐπιχθονίων ἀνθρώπων
ἐνθάδ' ἀνείρηται ξεῖνος ταλαπεῖριος ἐλθών·
ᾧ κοῦραι, τίς δ' ὕμμιν ἀνήρ ἤδιστος ἀοιδῶν
ἐνθάδε πωλεῖται, καὶ τέφ' ἑτέρπεσθε μάλιστα·
ὑμεῖς δ' εὖ μάλα πᾶσαι ὑποκρίνασθ' ἀμφ' ἡμέων·*

τυφλὸς ἀνήρ, οἰκεῖ δὲ Χίῳ ἔνι παιπαλοέσση,
 τοῦ πᾶσαι μετόπισθεν ἀριστεύουσιν ἀοιδαί.
 ἡμεῖς δ' ὑμέτερον κλέος οἴσομεν ὅσσον ἐπ' αἴαν
 ἀνθρώπων στρεφόμεσθα πόλεις εὖ ναιεταώσας·
 οἱ δ' ἐπὶ δὴ πείσσονται, ἐπεὶ καὶ ἐτήτυμόν ἐστιν.

Απευθύνεται στις Δηλιάδες παρθένους που υμνοῦν τον Απόλλωνα στις τελετές. Και τους ζητεί να αναγγείλουν ερωτώμενες τον καλύτερο αοιδό. Και να πουν για τον «τυφλό άνδρα από τη Χίο», που θα έχει το αριστείο της μολπής στον μετέπειτα χρόνο. (Εξ Αιωνιότητος Κάλλους υπερίσχυσε παντός χρόνου):

τυφλὸς ἀνήρ, οἰκεῖ δὲ Χίῳ ἔνι παιπαλοέσση,
 τοῦ πᾶσαι μετόπισθεν ἀριστεύουσιν ἀοιδαί.

Και αυτός («ἡμεῖς») αναλαμβάνει να τις υμνολογεί με τη σειρά του σε όλη την πολιτισμένη γη (σε πάσες ευοίκτητες πόλεις) που θα περιδιαβαίνει τραγουδώντας. Και όλοι οι άνθρωποι θα τον πιστεύουν, για τη θαυματουργή υμνολογία τους, γιατί είναι αληθινή.

Ο Θουκυδίδης αποδίδει άνευ οιασδήποτε υπόνοιας αμφιβολίας τον ύμνο στον ίδιο τον Όμηρο, τον οποίο θεωρεί αυτονόητα αυτοαναφερόμενο στους στίχους νν. 172-173. Θουκυδίδης, ΙΙΙ, 104:

ἦν δέ ποτε καὶ τὸ πάλαι μεγάλη ξύνοδος ἐς τὴν Δῆλον τῶν Ἰώνων τε καὶ περικτιόνων νησιωτῶν· ξύν τε γὰρ γυναίξι καὶ παισὶν ἐθεώρουν, ὥσπερ νῦν ἐς τὰ Ἐφέσια Ἴωνες, καὶ ἀγῶν ἐποιεῖτο αὐτόθι καὶ γυμνικός καὶ μουσικός, χορούς τε ἀνήγον αἱ πόλεις. δηλοῖ δὲ μάλιστα Ὅμηρος ὅτι τοιαῦτα ἦν ἐν τοῖς ἔπεσι τοῖσδε, ἃ ἐστὶν ἐκ προοιμίου Ἀπόλλωνος·

ἀλλ' ὅτε Δήλω, Φοῖβε, μάλιστά γε θυμὸν ἐτέρφθης,
 ἔνθα τοι ἔλκεχίτωνες Ἴάονες ἠγερέθονται
 σὺν σφοῖσιν τεκέεσσι γυναίξι τε σὴν ἐς ἄγνιαν·
 ἔνθα σε πυγμαχίῃ καὶ ὀρχηστοῖ καὶ ἀοιδῇ
 μνησάμενοι τέρπουσιν, ὅταν καθέσωσιν ἀγῶνα.

ὅτι δὲ καὶ μουσικῆς ἀγῶν ἦν καὶ ἀγωνιούμενοι ἐφοίτων ἐν τοῖσδε αὖ δηλοῖ, ἃ ἐστὶν ἐκ τοῦ αὐτοῦ προοιμίου. τὸν γὰρ Δηλιακὸν χορὸν τῶν γυναικῶν ὑμνήσας ἐτελεύτα τοῦ ἐπαίνου ἐς τὰδε τὰ ἔπη, ἐν οἷς καὶ ἑαυτοῦ ἐπεμνήσθη·

ἀλλ' ἄγεθ', ἰλήκοι μὲν Ἀπόλλων Ἀρτέμιδι ξύν,
 χαίρετε δ' ὑμεῖς πᾶσαι. ἐμεῖο δὲ καὶ μετόπισθε
 μνήσασθ' ὅπποτε κέν τις ἐπιχθονίων ἀνθρώπων
 ἐνθάδ' ἀνείρηται ταλαπείριος ἄλλος ἐπελθών·
 "ὦ κοῦραι, τίς δ' ὑμῖν ἀνήρ ἤδιστος ἀοιδῶν
 ἐνθάδε πωλεῖται καὶ τέω τέρπεσθε μάλιστα;"
 ὑμεῖς δ' εὖ μάλα πᾶσαι ὑποκρίνασθαι ἀφήμωσ·
 "Τυφλὸς ἀνήρ, οἰκεῖ δὲ Χίῳ ἐνὶ παιπαλοέσση."

τοσαῦτα μὲν Ὅμηρος ἐτεκμηρίωσεν ὅτι ἦν καὶ τὸ πάλαι μεγάλη ξύνοδος καὶ ἑορτὴ ἐν τῇ Δήλῳ.

Ο Θουκυδίδης χρησιμοποιεῖ τον ὕμνο για να συναγάγει και τεκμηριώσει («τοσαῦτα μὲν Ὅμηρος ἐτεκμηρίωσεν») ιστορικές πληροφορίες εποχῆς στο ἀπώτερο παρελθόν («τὸ πάλαι»), ὅπου γίνονταν μουσικοὶ και γυμναστικοὶ ἀγῶνες σε μεγάλη πανήγυρι των Ἰώνων στη Δήλο. Κατόπιν οι ἀγῶνες ἐξέπεσαν (διατηρήθηκαν οι χοροὶ και τα ιερά με τις θεωρίες ἀπὸ Αθηναίους και Ἴωνες) και ἀνασυστήθηκαν με την ευκαιρία του Καθαροῦ που τέλεσαν οι Αθηναῖοι στη νῆσο το 426/5 π.Χ. (cf. III, 104, 1; 3; 6). [Ἡ ἄμεση ἀφορμὴ ἦταν ἡ παύση, ἡ εὐχὴς για την παύση (το δεῦτερο κατὰ Ἐφορο, Διόδωρος, XII, 58, 6 -7), του θανατηφόρου λοιμοῦ.

«Προοίμιον» εἶναι τεχνικός ὄρος για ὕμνο σε ἔπη προς θεό, ὅπως ἐξηγούν τα Σχόλια στο προκείμενο χωρίο του Θουκυδίδη: ἐκ προοιμίου Ἀπόλλωνος: ὕμνου Ἀπόλλωνος. τοὺς γὰρ ὕμνους προοίμια ἐκάλον (cf. Πίνδαρος, Νεμεονίκαί, ii, 1: Διὸς ἐκ προοιμίου· Πλούταρχος Περὶ μουσικῆς 1133c για τον Τέρπανδρο· Σούδα s.v. Ἀρίων: προοίμια εἰς ἔπη β'. Στησίχορος Fr. 241 Page: μέτεμι δ' ἐφ' ἕτερον προοίμιον· Διογένης Λαέρτιος, VIII, 2, 3). Προοιμιάζαν αυτοὶ οι ὕμνοι κιθαρωδικούς «νόμους» ἢ ἄλλες μουσικές συνθέσεις, cf. Πλάτων, Νόμοι 722D.

Δεν προκύπτει από αυτά που λέει ο Θουκυδίδης ότι χώριζε το Πυθικό από το Δηλιακό μέρος του Ύμνου. «Ἐτελεύτα τοῦ ἐπαίνου» το εξηγεί τι σημαίνει ο ίδιος: τὸν Δηλιακὸν χορὸν τῶν γυναικῶν ὑμνήσας ἐτελεύτα τοῦ ἐπαίνου, δηλαδή του εγκωμίου των Δηλιάδων. [Σωστά επ' αυτού και για το προοίμιο, T.W. Allen, W.R. Halliday, E.E. Sikes (eds), *The Homeric Hymns*, pp. lxxvii-lxxviii].

Ο Πausanίας, βαθύς γνώστης της επικής ποίησης και υμνολογίας, επίσης ασυζητητί αποδίδει τον Όμηρικό Ύμνο στον Όμηρο, X, 37, 4: *Όμηρος μέντοι Κρίσαν ἔν τε Ἰλιάδι ὁμοίως καὶ ὕμνῳ τῷ ἐς Ἀπόλλωνα ὀνόματι τῷ ἐξ ἀρχῆς καλεῖ τὴν πόλιν* (v. 269 κ.λπ.). Άρα επίσης ο Πausanίας εθεώρει ενιαίο τον ύμνο στον Απόλλωνα ει και διμερή. Ο στίχος 269 και λοιποί περί Κρίσας είναι στο Πυθικό μέρος. Η συναλοιφή Ἰλιάδος και Ύμνου εις Ἀπόλλωνα είναι περισσότερο από τεχνικής φύσεως: εμφορούνται από το αυτό πνεύμα – ορίζον τον Ελληνισμό.

Και ο Απολλόδωρος εθεώρει τον Ύμνο στον Απόλλωνα (και στη Δήμητρα) του Ομήρου: αναφέρει ως Ομηρική τη λέξη «φερέσβιος» που δεν απαντά ούτε στην Ἰλιάδα ούτε στην Οδύσσεια, αλλά στους ύμνους αυτούς (*Scholia Genevensia*, Φ319).

[Για κατάλογο χωρίων που αποδίδουν τους Ομηρικούς Ύμνους γενικότερα ως corpus ή συγκεκριμένους από αυτούς στον Όμηρο v. Allen-Halliday-Sikes, *op.cit.*, pp. lxxiv-lxxviii].

Ο λογιότατος Αθήναιος είναι ο πρώτος, και αργός, που εκφράζει επιφύλαξη, διότι γνωρίζει Αλεξανδρινή εναλλακτική τοποθέτηση: ότι ο Ύμνος στον Απόλλωνα ανήκει στον Ομηρίδη Κύναιθο. Σχολιάζει την ευδοξία, τέχνη και εντιμία της όρχησης (Αθήναιος I, 22B): *Οὕτως δ' ἦν ἔνδοξον καὶ σοφὸν ἡ ὄρχησις ὥστε Πίνδαρος τὸν Ἀπόλλωνα ὄρχηστὴν καλεῖ*

*Όρχήστ' ἀγλαΐας ἀνάσσων,
εὐρυφάρετρ' Ἀπολλον,*

καὶ Όμηρος ἡ τῶν Όμηριδῶν τις ἐν τῷ εἰς Ἀπόλλωνα ὕμνῳ φησίν·

Απόλλων

φόρμιγγ' ἐν χείρεσσιν ἔχων χάριεν κιθάριζε,

καλά και ὑψι βιβάς.

[Το Πινδάρειο απόσπασμα είναι το Fr. 148 Maehler και οι στίχοι του Ὑμνου νν. 514-6]. Βέβαια και αυτός θεωρεί ενιαίο και ένα τον Ὑμνο.

Αναφέρεται, επιφυλασσομένος, στην εναλλακτική παράδοση που καταγράφουν τα Σχόλια στους Νεμεονίκες του Πίνδαρου, II *sub in.*: (α) *Ὀμηρίδας ἔλεγον τὸ μὲν ἀρχαῖον τοὺς ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου γένους, οἱ καὶ τὴν ποίησιν αὐτοῦ ἐκ διαδοχῆς ἤδον· μετὰ δὲ ταῦτα καὶ οἱ ῥαψῳδοὶ οὐκέτι τὸ γένος εἰς Ὀμηρον ἀνάγοντες. ἐπιφανεῖς δὲ ἐγένοντο οἱ περὶ Κύναιθον, οὓς φασι πολλὰ τῶν ἐπῶν ποιήσαντας ἐμβαλεῖν εἰς τὴν Ὀμήρου ποίησιν.* (β) *ἦν δὲ ὁ Κύναιθος τὸ γένος Χίος, ὃς καὶ τῶν ἐπιγραφομένων Ὀμήρου ποιημάτων τὸν εἰς Ἀπόλλωνα γεγραφὼς ὕμνον ἀνατέθεικεν αὐτῷ.* (γ) *οὗτος οὖν ὁ Κύναιθος πρῶτος ἐν Συρακούσαις ἐραψώδησε τὰ Ὀμήρου ἔπη κατὰ τὴν ξθ' Ὀλυμπιάδα, ὡς Ἰππόστρατός φησιν.* [Εχώρισα τις τρεις ομάδες πληροφοριῶν ὅπως κατ' ἀρχὴν διακρίνονται κατὰ τον ἀπλοῦν λόγον στο Σχόλιον].

Οι Ομηρίδες ἦσαν ραψῳδοὶ των Ομηρικῶν Επῶν, ἀρχικὰ τουλάχιστον ἀπὸ τη Χίο. Μάλιστα αποτελοῦσε ἓνα βασικὸ λόγο για τον οποίο οι Χίοι διίσχυριζοντο ὅτι ο Ὀμηρος ἦταν συμπατριώτης τους. Ο ἄλλος ισχυρὸς λόγος πρέπει να ἦταν ακριβῶς ο αυτοπροσδιορισμὸς του ποιητῆ του Ομηρικοῦ Ὑμνου στον Ἀπόλλωνα ὡς τυφλοῦ αοιδοῦ Χίου. Το σχετικὸ χωρίο στον Στράβωνα εἶναι ελαττωματικὸ, λέγω ελλιπές, και το ἀναπληρῶ ὡς ἐξῆς (XIV, 645):

ἀμφισβητοῦσι δὲ καὶ Ὀμήρου Χίοι μαρτύριον μετὰ <τὴν τοῦ ποιητοῦ αὐτοῦ ὁμολογίαν ἐν τῷ εἰς Ἀπόλλωνα ὕμνῳ> τοὺς Ὀμηρίδας καλουμένους ἀπὸ τοῦ ἐκείνου γένους προχειριζόμενοι. [Υποθέτω *lacunam* μετὰ το «μετὰ», την οποία συμπληρῶ *exempli gratia*, κατ' ἐννοιαν].

Ἡ ἀποψη που διατυπώνεται στα Σχόλια του 2ου Νεμεονίκη βασίστηκε στο δεδομένο των Ομηρίδων για να υποθέσει εκτεταμένες προσθετικές παρεμβάσεις στο Ομηρικό σῶμα εκ μέρους μιας Ομάδας Ομηρίδων ὑπὸ κάποιον Κύναιθο. Σε αὐτὸν ἀποδίδεται εἰδικότερα ὅλος ο Ὑμνος στον Ἀπόλλωνα. Πρέπει ὅμως να διαχωρισθούν οι πηγές του εν προκειμένῳ Σχολίου. (α) Την πληροφορία για τις

παρεμβολές στίχων στο corpus («πολλὰ τῶν ἐπῶν [= στίχων] ποιήσαντες ἐμβαλεῖν [= *interpolationes*] εἰς τὴν Ὀμήρου ποιήσιν». Το Σχόλιο αντλεί από διάφορους μη κατονομαζόμενους ερμηνευτές – ή είναι μια αόριστη γνώμη («φασί»). (b) Η άμεση συνέχεια στο Σχόλιο (ότι ο Κύναιθος συνέθεσε τον Ὑμνο στον Απόλλωνα) μένει έρημη και αναπόδοτη, γιατί μόνο αυτό που ακολουθεί (c) (ότι πρώτος εραψώδησε τα Ομηρικά έπη στις Συρακούσες, και η χρονολογία που αυτό έγινε) αποδίδεται ορισμένα στον Ιππόστρατο.

Ο Ιππόστρατος (FGH 568), αγνώστων συμπληρωματικών στοιχείων, έγραψε βασικά Σικελικά, ειδικά Σικελικές Γενεαλογίες (το περί Μίνω αποδιδόμενο σε αυτόν μπορεί να αποτελεί παράρτημα τεχνηθέν με αφορμή την εις Σικελία αποδημία του Δαιδάλου). Έτσι εξηγείται το ενδιαφέρον του για την πρώτη ραψώδηση του Κυναίθου στις Συρακούσες. Αλλά η χρονολόγηση του συμβάντος την 69η Ολυμπιάδα (504-501 π.Χ.) είναι αδυνάτως χαμηλή. Όπως και η χρονολόγηση της συγγραφής του Ὑμνου τόσο αργά. Πολύ πριν ήσαν γνωστές οι ραψωδίες Ομηρικών επών σε όλο τον Ελληνικό κόσμο. Υπάρχουν έντονες παραλλαγές σε άλλες πηγές που καταγράφουν έτερο χρονολογικό χωρίο του Ιππόστρατου (Άφιξη του Άβαρι από τους Υπερβορείους, FGH 568F4). Έγιναν προσπάθειες διόρθωσης του λάθους για τον ραψωδικό γεγονός του Κυναίθου στις Συρακούσες. Ο Welcker υπέθεσε ότι το «ξθ'» είναι σφάλμα αντί του «στ' ή θ'», εννοουμένης της 6ης Ολυμπιάδος (756-753 π.Χ.) ή της 9ης (744-741 π.Χ.). Ο Düntzer υιοθέτησε το εικοστήν ενάτης» (664-661 π.Χ.). Στερούνται βάσεως τέτοιες «διορθώσεις», πλην του προφανούς γεγονότος ότι το κείμενο είναι λανθασμένο ως έχει. Εάν έπρεπε να υποθέσω κάτι συγκεκριμένο, θα πρότεινα «κθ' Ολυμπιάδα», 19η = 704-701 π.Χ., λίγα χρόνια μετά την ίδρυση των Συρακουσών (734 π.Χ.) από Κορινθίους, χρονολογική σχέση που κάνει το γεγονός αξιομνημόνευτο.

Το πρόβλημα πάει βαθύτερα. Ο Κύναιθος είναι ένα σκιώδες πρόσωπο. (Μοιάζει σαν το αρσενικό της Κυναίθας, των νέων Καλαβρύτων). Καμμιά άλλη πηγή δεν τον αναφέρει. Εκτός του «Κύναιθος», χειρογραφικά δίδεται και το

«Κίναιθος». Αλλά αυτό μοιάζει πολύ με το «Κιναίθων», παλαιός Λακεδαιμόνιος εποποιός. Ήδη ο F.G. Welcker είχε προτείνει την ταύτισή τους (Er. Cyclus I² 227). Και είναι μια εύλογη λύση. Ο Κιναίθων ήκμασε περί το τέλος του 8ου αιώνα. Ήδη ο Λυκούργος είχε φέρει από την Ιωνία και κατέστησε γνωστή στη Σπάρτη και στην ηπειρωτική Ελλάδα την Ομηρική ποίηση, διασπασμένη ακόμη σε πολλά έπη (Πλούταρχος, *Λυκούργος*, 4, 4-6. Cf. *ibid*, 1, 4-5). Ο Στράβων (X, 482) αναφέρει ότι προσκόμισε την ποίηση από τη Χίο, παραλαμβάνοντάς την μάλιστα από τον ίδιο τον Όμηρο, υιοθετώντας έτσι ο Στράβων προχρονολόγηση του Λυκούργου ή τη θεωρία των δυο Λυκούργων του Τίμαιου (Πλούταρχος, *op.cit.*, 1, 4] . Η πηγή του Στράβωνα είναι μάλλον ο Έφορος FGH 70 Fr. 149 §19. Ο Έφορος συνεδύαζε την παράδοση περί Χίου Ομήρου και Αιολού ως εξής: Στέφανος Βυζάντιος s.v. *Βολισσός* [FGH 70F103] · πόλις Αιολική ἐπ' ἄκρου Χίου πλησίον... καί φασιν ὅτι Ὅμηρος ἐν τούτῳ τῷ πολισματιῷ τὰς διατριβὰς ἐποιεῖτο, ὡς Ἔφορος. Η γνώση του Ομήρου από τον Κιναίθωνα είναι έτσι θεμελιωμένη. Και αυτό δένει με τη χρονολόγηση που πρότεινα για την πρώτη ραψώδηση των Ομηρικών Επών στις Συρακούσες από τον [Κύναιθο =] Κιναίθωνα. Ο Κιναίθων μπορεί να είναι από τους πρώτους Ομηρίδες της Πελοποννήσου.

Το Σχόλιο στον Νεμεονίκη II του Πίνδαρου είναι λοιπόν πολλαπλώς συγκεχυμένο. Δεν θα είχα βάση επ' αυτού να υποθέσω ότι μερικοί λόγιοι είχαν προτείνει τον Κιναίθωνα ως ποιητή του Ομηρικού Ύμνου. Πέραν του ότι λογικότερο και πιθανότερο είναι να συνδέεται ο επικός τρόπος του Κιναίθωνα (αν και δεν έχουμε παρά δύο στίχους του Κιναίθωνα, ως ποιητού της «Οιδιποδείας» Fr. 1 Bernabe, [η πατρότητα των άλλων έργων που διαμφισβητούνται και υπέρ αυτού δεν είναι βέβαιη, και η «Μικρά Ιλιάς» εξ αυτών κατά τα σωζόμενά της ελάχιστα είναι δευτερώτερη, πλην των πρωτάτων στίχων περί της αρπαγής του Γανυμήδη (Fr. 29 Bernabe)], μόνο πληροφορίες για τα έργα του, αλλά κρίνοντας από το περιεχόμενο στη μορφή) με την βαρύτερη τέχνη της «Σχολής» της Άσκρας (Βοιωτικό, Ησιόδειο ύφος), ενώ ο Ύμνος στον Απόλλωνα είναι Ιλιαδικός και διαυγέστατα Απολλώνειος. Θα δούμε επιπλέον

ότι ο Ύμνος στέκεται μάλλον *ex professo* αντίθετος προς τη Βοιωτική Σχολή. Πάντως η παρεμβατικότητα που χαρακτηρίζει κατά το Πινδαρικό Σχόλιο τον Κύναιθο, απεδίδετο στον Κιναίθωνα προκειμένου περί των χρησμών. Πλούταρχος, *Περὶ τοῦ μὴ χρᾶν ἔμμετρα νῦν τὴν Πυθίαν*, 407B: Ὀνομάκριτοι δ' ἐκεῖνοι καὶ Πρόδικοι καὶ Κιναίθωνες ὄσῃν αἰτίαν ἠνέγκαντο τῶν χρησμῶν, ὡς τραγωδίαν αὐτοῖς καὶ ὄγκον οὐδὲν δεομένοις προσθέντες, ἐῷ λέγειν οὐδὲ προσίεμαι τὰς διαβολάς. Για την αλλοίωση και εμποίηση χρησμών από τον Ονομάκριτο, γνωστή και η περίφημη ιστορία πλαστογράφησης από αυτόν χρησμού στα ἔπη του Μουσαίου (Ηρόδοτος, VII, 6, 3-4). Ο ευσεβής και ενάρετος Πλούταρχος δεν αποδέχεται βεβαίως τις διαβολές κατά τοιούτων και τοσούτων ανδρῶν, ἔστω και κατηγορουμένων την καλήν κατηγορίαν για την ὑψωση εις θεσπέσιο λεκτικό ὄγκο και κάλλος μορφῆς τα «αμύριστα» λόγια της Πυθίας (cf. Ηρόκλειτος 22B92 DK). Αλλά ο Ονομάκριτος ήταν και ιθύνων νους στην Πεισιστράτειο έκδοση του Ομήρου καθώς και στη σύνταξη των Ορφικών σε ενιαίο corpus (v. Apostolos L. Pierris, *Mystery and Philosophy*, pp. 25-9).

Η εικόνα που προκύπτει για τον Κιναίθωνα από τον παραλληλισμό με τον Ονομάκριτο είναι αποκαλυπτική. Δεν είναι απίθανο και είναι λογικό να συνέβαλε στη διαμόρφωση Ομηρικού φαινομένου και σώματος μετά τον Λυκούργο, όταν η Σπάρτη ανθούσε πολιτιστικά. Άλλο εκδοτικές παρεμβάσεις, που στην δημιουργική εποχή του πνεύματος για την οποία πρόκειται αναμφίβολα θα έφθαναν μέχρι την συμπλήρωση κενών και την επαύξηση του κάλλους στην διάρθρωση της μορφῆς ή την συνέχιση της δόμησης κατά τον νου και το ὄφος του ποιήματος σε συγκεκριμένα μέλη του ὅλου, - και άλλο συγγραφή εξ αρχῆς του Ύμνου. Δεν αποκλείεται λοιπόν αυτή να είναι η πραγματολογική βάση της παρανόησης εκ μέρους κάποιου συμπλητή των Πινδαρικών σχολίων. Την εκδοτική δημιουργικότητα του Κιναίθωνα στην επεξεργασία του Ομηρικού έργου (υπόθεση κάποιου σοβαρού Αλεξανδρινού λογίου) να την μετέτρεψε σε συγγραφή του ὕμνου,

ενώ ταυτόχρονα ο Κιναιίθων παρεφθείρετο σε Κύναιθο. Τα τρία ετερόκλητα τμήματα του Σχολίου εναρμονίζονται έτσι βέλτιστα.

[Ο Αιλιανός, *Ποικίλη Ιστορία*, XIII, 14, συνοψίζει τα δεδομένα. Υπήρχαν πολλά διηρημένα έπη του Ομήρου «οἶον ἔλεγον τὴν ἐπὶ Ναυσὶ Μάχην, καὶ Δολωνίαν τινα... καὶ Νέων Κατάλογον, καὶ που Πατρόκλειαν» κ.λπ.: «ὁψὲ δὲ Λυκοῦργος ὁ Λακεδαιμόνιος ἀθρόαν πρῶτος εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκόμισε τὴν Ὀμήρου ποιήσιν. τὸ δὲ ἀγώγιμον τοῦτο ἐξ Ἰωνίας, ἠνίκα ἀπεδήμησεν, ἤγαγεν. ὕστερον δὲ Πεισίστρατος συναγαγὼν, ἀπέφηνε τὴν Ἰλιάδα καὶ Ὀδύσειαν». **Ο Ονομάκριτος ἦταν ο (κύριος) Αθηναῖος ὕστερος εκδότης, ο Κιναιίθων ο πρότερος Ομηριστὴς και Ομηρίδης** – η έννοια του ομηριστού από την υποτιθέμενη συγγένεια θα πήγε στην πολιτεία (από την Χίο), και τέλος στην απασχόληση (ο περι τα Ομηρικά συστηματικά ενασχολούμενος αοιδός)].

[Τη σχέση Λυκούργου και Ομήρου (προχρονολογημένου του πρώτου κατά τον 10ο αιώνα) υπεστήριζε και ο Απολλόδωρος (FGH 244F63b)].

Το ερώτημα για τον ποιητή του Ὑμνου στον Απόλλωνα μένει ανοικτό μετά από αυτή την αναζήτηση, αν συνεχίζουμε να επιφυλασσόμεθα για την βασική γραμμή της αρχαίας παράδοσης ότι πρόκειται για τον Ὀμηρο. Η συγκεχυμένη μαρτυρία του Πινδαρικού Σχολίου, μονήρης και ασαφής, οδηγεί, λογικά επεξεργασμένη στον Κιναιίθωνα, ως “διαθέτου” του ποιήματος. Αλλά το κυριότερο στο ζήτημα είναι ότι ο συγγραφέας του Ὑμνου είναι μέγιστος ποιητής. Κανένας Ομηρίδης δεν θα έφθανε τέτοιο ὕψος κάλλους μορφής. Ο Κιναιίθων θα μπορούσε να είχε εκδώσει το έργο, με κάποια επεξεργασία και δημιουργικές παρεμβολές. Ως προς το αίσθημα της υφολογικής ανοικειότητας εν ὄψει της τοποθέτησης του Ὑμνου κατά της Βοιωτικής Σχολής (πράγμα που ανακαλεί τις επίμονες ιστορήσεις περί αντιπάλων αγωνιστῶν του Ομήρου και του Ησιόδου), είναι δυνατόν ο Κιναιίθων να ενετάσσετο στο γενικό πανίσχυρο κλίμα της εισροής, ενσωμάτωσης και αφομοίωσης Μικρασιατικού Αιολικού και Ιωνικού δυναμικού στην τεκμηριωμένη υψηλή πολιτιστική δημιουργία της πρώιμης Σπάρτης (Αλκμάν, Τέρπανδρος).

Θα προσεγγίσω το θέμα της συγγραφής του Ύμνου τώρα από άλλη γωνία νοηματοδοσίας. Και αυτοί οι παραπάνω συνειρμοί πάντως άγουν το έργο εις υψηλή χρονολόγηση. Ούτως ή άλλως συνετέθη πριν τη σύσταση (μετά το πέρας του Α΄ Ιερού Πολέμου) των Πυθίων (586 π.Χ.), των αγώνων στους Δελφούς, αφού τους αγνοεί τελείως. Συγχρονίζει το επικαιρικό περιεχόμενό του με τη μεγάλη ακμή της Ιωνίας όπως είναι φανερό από την περιγραφή της λάμψης της Δηλιακής Πανήγυρης. Ύμνος εις Απόλλωνα, νν. 146-155:

ἀλλὰ σὺν Δῆλῳ Φοῖβε μάλιστ' ἐπιτέρπειαι ἦτορ,
 ἔνθα τοι ἔλκεχίτωνες Ἴαονες ἠγερέθονται
 αὐτοῖς σὺν παίδεσσι καὶ αἰδοίης ἀλόχοισιν.
 οἱ δέ σε πυγμαχίῃ τε καὶ ὄρχηθμῶ καὶ ἀοιδῇ
 μνησάμενοι τέρπουσιν ὅταν στήσωνται ἀγῶνα.
φαίη κ' ἀθανάτους καὶ ἀγήρωσ ἔμμεναι αἰεὶ
ὄς τότε ἔπαντιάσει' ὅτ' Ἴαονες ἀθρόοι εἶεν·
 πάντων γάρ κεν ἴδοιτο χάριν, τέρψαιτο δὲ θυμὸν
 ἄνδρας τ' εἰσορόων καλλιζώνους τε γυναῖκας
 νῆας τ' ὠκείας ἠδ' αὐτῶν κτήματα πολλά.

Η λάμψη του φαινομένου στον χρόνο συνιστά την αιωνιότητά του.

Η διακήρυξη, κατ'αυτήν την καταβολή του Δωρικού βιώματος, της πλήρους και απόλυτης κύρωσης μέσα στην φανέρωσή του είναι καθοριστικά αποκαλυπτική.

Περί του πλούτου των Ιώνων, και της επιδεικτικής προβολής του, της τρυφής και πολυτελείας, του ανειμένου και προς ηδονή βίου, της περιποίκιλης

ενδυμασίας και κατάφορτης κόσμησης του σώματος, μεστές είναι οι αρχαίες πηγές. Δείτε π.χ. όσα συγκεντρώνει ο Αθήναιος, XII, 523e-524b; 524f-526f; 540c-541a. Χαρακτηριστικά έξοχη είναι η περιγραφή που κάνει ο Άσιος για τους Σάμιους στην εορτή της Μεγάλης Θεάς Ἡρας (Fr. 13 Bernabé):

οἱ δ' αὐτως φοίτεσκον ὅπως πλοκάμους κτενίσαιντο
 εἰς Ἡρης τέμενος, πεπυκασμένοι εἴμασι καλοῖς,
 χιονέοισι χιτῶσι πέδον χθονὸς εὐρέος εἶχον·
 χαῖται δ' ἠιωρεῦντ' ἀνέμωι χρυσεῖσι ἐνὶ δεσμοῖς,
 χρύσειαι δὲ κορύμβαι ἐπ' αὐτῶν τέττιγες ὥς
 δαιδαλέας δὲ χλιδῶνας ἄρ' ἀμφὶ βραχίος' ἔσαντες
 <--υυ—υυ-->τες ὑπασπίδιον πολεμιστήν.

Ο Άσιος (Σάμιος) είναι «παλαιός ποιητής» (Αθήναιος, III, 125b). Ο Πausανίας, που τον αναφέρει συχνά ως πηγή για αρχέγονες και ιδιαίτερες παραδόσεις, τον μνημονεύει μαζί με τον Κιναίθωνα και τον ποιητή των Ναυπακτίων επών (IV, 2, 1). Τα αποσπάσματά του μαρτυρούν ή συνάδουν προς υψηλή χρονολόγησή του. Ο Wolf (*Prolegomena Homerica*, 70) τον κάνει σύγχρονο του Αρκτίνου και Εύμελου, ποιητών που ήσαν “sub primis Olympiadis clari”, του 8ου αιώνα π.Χ. Δεν θα αστοχήσουμε πολύ αν το θέσουμε περί την τροπή των αιώνων τότε, πριν τις μεγάλες επιδρομές των Κιμμερίων (λαών του Κιμμερικού Βοσπόρου στην Κριμαία), οι οποίες διετάραξαν τον ανέφελο βίο της αυτάρεσκης Ιωνικότητας. Οι επιδρομές διάρκεσαν επί πολύ και ακολουθήθηκαν από Σκυθικές, αλλά φαίνεται να είχαν αποφασιστική ένταση και ολέθρια αποτελέσματα για πρώτη φορά περί το 700 π.Χ. Η Μαγνησία κατεστράφη άρδην. Προηγουμένως είχαν αλωθεί οι Σάρδεις (Στράβων XIV, 648, επικαλούμενος στίχους του Καλλίνου Fr. 3 Gentili-Prato, cf. Στράβων XIII, 627). Cf. Fr. 4. Η οικτρή περίσταση των Εφεσίων που περιγράφει ο Καλλίνος στο Fr. 2 G.-P. (οι στίχοι ομιλούν για τους Σμυρναίους που ο Στράβων εξηγεί ότι ήταν το παλαιό όνομα της Εφέσου, XIV, 633) ανάγεται στο πλαίσιο των ίδιων επιδρομών και των συνεπειών τους από την προκαλούμενη αστάθεια (οι Εφέσιοι κατέλαβαν τη

Μαγνησία μετά την καταστροφή της). Ο Καλλίνος, Εφέσιος ο ίδιος, στα ελεγεία του, ως ο Τυρταίος προ αυτού, καλούσε με πάθος τους νέους να αποβάλλουν την παθητικότητα και αμεριμνησία, να εγερθούν και πολεμήσουν, Fr. 1 G.-P. Είναι μια περίοδος που ο πόλεμος κατέχει όλη τη γη, ακόμη και εάν μια πόλη δεν κινδυνεύει άμεσα, νν. 1-4:

*μέχρις τεῦ κατάκεισθε; κότ' ἄλκιμον ἔξετε θυμόν,
ὦ νέοι; οὐδ' αἰδεῖσθ' ἀμφιπερικτίονας
ᾧδε λίην μεθιέντες; ἐν εἰρήνῃ δοκεῖτε
ἦσθαι, ἀτὰρ πόλεμος γαῖαν ἅπασαν ἔχει.*

Cf. νν. 5-21.

Ο Καλλίνος, ευρέτης της Ελεγείας, λίγο πρεσβύτερος του Αρχίλοχου, άκμασε στις αρχές του 7^{ου} αιώνα. Ο δραματικός όλεθρος της Μαγνησίας είχε γίνει παροιμιώδης: τα Μαγνήτων κακά (Στράβων XIV p. 647, Αρχίλοχος Fr. 19 Diehl).

Η κατάσταση πραγμάτων της Ιωνίας που προϋποτίθεται στον Ύμνο προς Απόλλωνα είναι συμβατή με περίοδο πριν τα γεγονότα των συνεχών Κιμμερικών επιδρομών και της γενικής αναστάτωσης που αυτές προκάλεσαν. Ο ποιητής αναστρέφεται σε όλη τη γη επισκεπτόμενος πόλεις καλοκατοίκητες (νν. 174-5):

*ἡμεῖς δ' ὑμέτερον κλέος οἴσομεν ὅσσον ἐπ' αἶαν
ἀνθρώπων στρεφόμεθα πόλεις εὔ ναιεταώσας.*

Ανεβαίνουμε λοιπόν στον 8^ο αιώνα π.Χ.

Παρόμοιοι συνειρμοί σκέψεων επί του Πυθικού δεύτερου μέρους του Ύμνου οδηγούν σε όμοια αποτελέσματα.

Εις αναζήτηση τόπου εγκατάστασης του Χρηστηρίου του ο Απόλλων κατεβαίνει από τον Όλυμπο στη γη, Πιερία πρώτα και από Ιωλκό στον μυχό του Παγασητικού κόλπου περνάει στην Εύβοια και πηγαίνει στο φημισμένο Ληλάντιο πεδίο, μεταξύ Χαλκίδος και Ερέτριας. Η πρώιμη ανάπτυξη των δυο αυτών γειτονικών πόλεων στην παλαιότερη φάση του Ελληνικού αποικισμού προκάλεσε ταχεία ακμή και τον περιβόητο πόλεμο για την οριοθέτηση της μεταξύ αυτών πεδιάδος. Τυπικά οι δυο μεγάλες πόλεις ευρίσκοντο σε εκάτερα άκρα του Ληλάντιου πεδίου, όπως Τεγέα και Μαντίνεια στις άκρες του οροπεδίου της Τρίπολης. Ο Ληλάντιος πόλεμος ήταν ο πρώτος μεγάλος διελληνικός πόλεμος στον οποίο έλαβαν μέρος πλείστες πόλεις παίρνοντας το μέρος του ενός ή του άλλου αντιπάλου. Θουκυδίδης I, 15, 3: (ήταν ο πρώτος πόλεμος που δεν περιορίστηκε σε μάχες μεταξύ γειτονικών πόλεων) *μάλιστα δέ ἐς τὸν πάλαι ποτέ γενόμενον πόλεμον Χαλκιδέων καὶ Ἐρετριῶν καὶ τὸ ἄλλο Ἑλληνικὸν ἐς ξυμμαχίαν ἐκατέρων διέστη.* Cf. Ηρόδοτος V, 99, 1: π.χ. οι Μιλήσιοι είχαν υποστηρίξει τους Ερετριείς, οι απέναντί τους Σάμιοι τους Χαλκιδείς. Ο πόλεμος ήταν της πρώιμης αριστοκρατικής εποχής: υπήρξε συμφωνία μεταξύ των δυο πόλεων να μην χρησιμοποιούνται κατά τις μάχες «τηλεβόα» όπλα, ρίπτοντα εκ του μακρόθεν, τόξα, σφενδόνες, ακόντια. Οι μάχες έδει να είναι «σταδιαίες», όπου ιστάμενοι οι οπλίτες αγωνίζονται εις ανδραγαθίαν. Στράβων, X, 448-9. Την φήμη της οπλιτικής ανδρείας των Ευβοέων διεξοδεύει εκεί ο Στράβων ανάγοντάς την στην Ηρωική εποχή. Ο Όμηρος, επισημαίνει, περιγράφει ακριβώς έτσι τους Ευβοείς και τον τρόπο μάχης τους, *Ιλιάς*, B, 536 sqq., ειδικά 542-4:

*τῶ δ' ἄμ' Ἄβαντες ἔποντο θοοί, ὄπιθεν κομόωντες,
αἰχμηταί, μεμαῶτες ὀρεκτῆσιν μελίησιν
θώρηκας ρήξειν δεῖων ἀμφὶ στήθεσσι.*

Εμάχοντο με δόρατα «ορεκτά», όχι για ρίψη αλλά για ισχυρό κτύπημα εκ του σύνεγγυς ώστε να διαρραγεί ο χάλκινος θώραξ του αντιπάλου. Ο Στράβων αντιπαραθέτει τα λεγόμενα υπό του Ποιητού για τους τρομερούς (θοούς) Ευβοείς προς τα περί των Λοκρών, ώστε να γίνει σαφής η έννοια των δυο αντίθετων

τρόπων μάχης και των αντίστοιχων αξιακών συστημάτων. *Ιλιάς*, N, 713 sqq. (όπου μάλιστα ο Στράβων έχει άλλη γραφή, βελτίονα, της των χειρογράφων της *Ιλιάδος* για τον στίχο 713):

713 οὐ σφιν σταδίας ὑσμίνης ἔργα μέμηλεν,

...

716 ἀλλ' ἄρα τόξοισι καὶ εὐστρόφω οἶδ' ἄνω

Ἴλιον εἰς ἅμ' ἔποντο

Εἶχαν τον ελαφρύ οπλισμό επιθετικό και αμυντικό («λινοθώραξ»), όχι τον βαρύ του αρχικά αριστοκρατικού οπλίτου.

Το παλαιγενές αριστοκρατικό ήθος των Ευβοέων κατακυρώνει ο Στράβων μνημονεύων και περιφερόμενο Δελφικό χρησμό εκδοθέντα στους Αιγίεις (ή κατ' άλλους στους Μεγαρείς) για το ερώτημα «τίνες κρείττους εἶεν τῶν Ἑλλήνων», ο οποίος αρχίζει ως εξής (No 1 Parke-Wormell):

γαίης μὲν πάσης τὸ Πελασγικὸν Ἄργος ἄμεινον,

ἵπποι Θεσσαλικάι, Λακεδαιμόνιαί τε γυναῖκες,

ἄνδρες δ' οἳ πίνουσιν ὕδωρ καλῆς Ἀρεθούσης.

Όπως εξηγεί ο Στράβων η Αρέθουσα ήταν κρήνη στη Χαλκίδα.

Ευρισκόμαστε στην περίοδο της καθαρής αριστοκρατίας, όταν η Χαλκίδα και Ερέτρια ευρίσκοντο στην ανοδική πορεία προς τον υψηλό Αρχαϊσμό. Τα δεδομένα δείχνουν προς την ύστερη γεωμετρική – πρώιμη Αρχαϊκή εποχή. Ο Απόλλων του Ὑμνου πέρασε από την Εύβοια πριν περάσει Βοιωτία, ακριβώς για το Λήλαντο πεδίο, για να στήσει εκεί, στο φημισμένο και πλούσιο μέρος, τον ναό του με άλση, αλλά δεν του άρεσε. Vv. 220-1:

στῆς δ' ἐπὶ Ληλάντῳ πεδίῳ, τό τοι οὐ ἄδε θυμῷ

τεύξασθαι νηὸν τε καὶ ἄλσεα δενδρήεντα.

Το πλαίσιο αφορά στην εποχή της κρίσιμης ακμής, πριν τον Ληλάντιο Πόλεμο που αποδυνάμωσε, χωρίς καθαρό νικητή, αμφότερες τις πόλεις. Ο Πόλεμος έγινε περί το 700 π.Χ. Με διακοπές διήρκεσε όσο ο ανταγωνισμός υπερίσχυσης

εκατέρας των δυο, για δεκαετίες, από το τέλος του 8^{ου} μέχρι αρκετά μέσα στον 7^ο. Ο Ύμνος και πάλι τοποθετείται το αργότερο τον 8^ο αιώνα.

Από τη Χαλκίδα ο Απόλλων περνάει απέναντι στη Βοιωτία, πρώτα βαίνων στα νότια προβούνια του θαυμαστού Μεσσάπιου όρους, πράσινου από βλάστηση δένδρων, θάμνων και χλόης («ὄρος ζάθειον χλωρόν», ν. 223), μετά διερχόμενος Μυκαλησσό και Τευμησσό. Βρισκόμαστε στην οδό προς τη Θήβα, της οποίας την περιοχή ο Απόλλων διαβαίνει χωρίς να υπάρχει ίχνος πόλεως. Νν. 225-8:

Θήβης δ' εἰσαφίκανες ἔδος καταειμένον ὕλη·
οὐ γάρ πώ τις ἔναιε βροτῶν ἱερῆ ἐνὶ Θήβῃ,
οὐδ' ἄρα πω τότε γ' ἦσαν ἀταρπιτοὶ οὐδὲ κέλευθοι
Θήβης ἄμ πεδῖον πυροφόρον, ἀλλ' ἔχεν ὕλη.

Ο εκμηδενισμός της Θήβας είναι ρητός, απόλυτος και emphaticός. Δυο φορές αναφέρει ο ποιητής ότι ήταν δάσος, τη μια η ίδια η Θήβα (ν. 225: ἔδος Θήβης καταειμένον ὕλη), την άλλη τα πεδία γύρω της, όντα «πυροφόρα», γόνιμα σταριού και άλλων δημητριακών, ήταν δάση γιατί δεν υπήρχαν καλλιέργειες (ν. 228: Θήβης πεδῖον πυροφόρον - ἔχεν ὕλη). Καμία λοιπόν παρουσία ανθρώπου – ούτε καλλιεργητών σε κώμες και χωριά. Πάλι επανέρχεται: κανείς θνητός δεν κατοικούσε στην ιερή Θήβα, ούτε υπήρχαν μονοπάτια και δρόμοι γύρω της (νν. 226-7). Παντελής ερήμωση.

Στην Ιλιάδα, πάλι δεν υπάρχει Θήβα, αλλά γιατί έχει αλωθεί από τους Επιγόνους. Δ, 404-410:

ἡμεῖς τοι πατέρων μέγ' ἀμείνονες εὐχόμεθ' εἶναι.
ἡμεῖς καὶ Θήβης ἔδος εἶλομεν ἑπταπύλοιο,
παυρότερον λαὸν ἀγαγόνθ' ὑπὸ τεῖχος ἄρειον
πειθόμενοι τεράεσσι θεῶν καὶ Ζηνὸς ἀρωγῆ·
κεῖνοι δὲ σφετέρησιν ἀτασθαλίησιν ὄλοντο.
τῶ μή μοι πατέρας που' ὁμοίη ἔνθεο τιμῆ.

Ομιλεί ο Σθένης εκ των Επιγόνων, γιος του Καπανέως. Είναι καλύτεροι από τους πατεράδες τους, τους Επτά επί Θήβας, γιατί εκείνοι απέτυχαν, ενώ

αυτοί κατώρθωσαν. Η πόρθηση της Θήβας κάνει ώστε στον κατάλογο της Β' Ραψωδίας, ενώ η Βοιωτία έχει την τιμητική πρωτιά να αρχίζει από αυτήν η απαρίθμηση των δυνάμεων της εκστρατείας, και ενώ είναι ιδιαίτερα πολύπολις συγκρινόμενη με όλες τις άλλες περιοχές, εντούτοις δεν υπάρχουν Θήβες, αλλά μόνον «Υποθήβαι», Β 494-516, Βοιωτία, ν. 506:

οί θ' Ὑποθήβας εἶχον, εὐκτίμενον πτολίεθρον.

Το «Υποθήβαι» άλλοι το διάβαζαν χωριστά «ὑπὸ Θήβας». Ο Ευστάθιος στα Σχόλια του θεωρεί τη δεύτερη γραφή Ομηρική (p. 269.27 sq.). Έτσι στα Σχόλια *ad loc.* (p. 294 Erbse) διαβάζουμε: *πολίχνιον ἀνώνυμον· οὐ γὰρ εὐλογον στρατεύειν Θηβαίους, νεωστὶ ὑπ' Ἀργείων πορθηθέντας. ἢ ὅτι νεωστὶ ἦν οἰκισθεῖσα· διὸ φησιν εὐκτίμενον.* [Κατά τη δεύτερη ερμηνεία το «ὑπὸ Θήβας» σημαίνει «εις αντικατάσταση της Θήβας». Η δυσκολία να εξηγήσεις το «καλοχτισμένη πόλη» για ένα πολίχνιον ανώνυμο οδηγεί σε παραξενιές]. Ο Στράβων (ΙΧ, 412) γράφει:

Τὸ δ' οὕτω ῥηθέν,

οἱ θ' ὑπὸ Θήβας εἶχον,

οἱ μὲν δέχονται πολειδίον τι Ὑποθήβας καλούμενον, οἱ δὲ τὰς Ποτνίας· τὰς γὰρ Θήβας ἐκλελειῖφθαι διὰ τὴν τῶν Ἐπιγόνων στρατείαν καὶ μὴ μετασχεῖν τοῦ Τρωικοῦ πολέμου· οἱ δὲ μετασχεῖν μὲν, οἰκεῖν δὲ ὑπὸ τῇ Καδμείᾳ τότε ἐν τοῖς ἐπιπέδοις χωρίοις μετὰ τὴν τῶν Ἐπιγόνων ἄφοδον, τὴν Καδμείαν ἀδυνατοῦντες ἀνακτίσαι· ἐπεὶ δὲ ἡ Καδμεία ἐκαλεῖτο Θῆβαι, ὑπὸ Θήβας εἶπειν ἀντὶ τοῦ ὑπὸ τῇ Καδμείᾳ οἰκοῦντας τὸν ποιητὴν τοὺς τότε Θηβαίους.

Ο Στράβων δίνει και τη συμπληρωματική ερμηνεία ότι πρόκειται για την πόλη υπό την Καδμεία, υπό την ακρόπολη της ιστορικής Θήβας. Να πρόκειται δηλαδή για αυτό που ο Πausanias αποκαλεί “αἱ κάτω Θῆβαι” (ΙΧ, 5, 2; 6), όπως λέμε η κάτω πόλη. Αλλά αυτό θα εσήμαινε (αντίθετα από αυτό που συνάγει ο Στράβων) ότι η αναφορά είναι αναχρονιστική στην πόλη η οποία έχει μεγαλώσει, μετά την πτώση του Μυκηναϊκού Συστήματος. Το οποίο σημαίνει αναφορά στους πραγματικούς χρόνους του Ομήρου. Γιατί πως θα μπορούσαν οι ανοχύρωτες προχειροκατασκευές των ηττημένων, όχι πολύ μετά την ήττα τους,

που δεν τολμούν να κατοικήσουν στην ακρόπολη, την Καδμεία, (είτε γιατί επανήλθαν οι Αργείοι, είτε παρόλο που έφυγαν οι Επίγονοι, με όποια δηλαδή σημασία του «ἄφοδος», είτε αυτο είναι “ἔφοδος”), να αποτελούν “ἔκτιμενον πτολίεθρον”;

Η ολοσχερής απαλοιφή της Θήβας στον Ύμνο βαίνει πολύ μακρύτερα από την Ιλιάδα. Φανερώνει δήλωση. Ο Απόλλων αγνοεί επίσης στη Βοιωτία (κατάμεστη με λατρείες του) σιωπηρά το ιερό του στο Πτώο λίγο βορειοανατολικότερα, και όλο το μεγαλοδύναμο τόξο Θεσπιών – Άσκρας – Ιερού των Μουσών – Ορχομενού με τη λατρεία του Έρωτα, των Μουσών, των Χαρίτων και τον Ησίοδο (όπως έχω αναλύσει στα «Βοιωτικά» μου). Τους Φλεγύες του Ορχομενού, όταν τους συναντά ο θεός αναγκαστικά στον Πανοπέα κατά την διάβαση από Βοιωτία προς Φωκίδα, τους μαστιγώνει ο ποιητής (v. 278): *Ἴξες δ' ἐς Φλεγύων ἀνδρῶν πόλιν ὕβριστάων*. Ο Απόλλων είχε βαρεία προηγούμενα μαζί τους. Τονίζει μόνο το ιερό του Ποσειδώνα στην Ογχηστό με τις αρχέγονες τελετουργίες του, τις οποίες μόνος ο Ύμνος στον Απόλλωνα διασώζει, και την παρακείμενη Τιλφούσα περί των οποίων πολὺς ο λόγος κατωτέρω. Πρόκειται για επιλογή αποκλεισμού των μεν και συμπερίληψης των δε. Το θέμα του Απόλλωνα εδώ είναι η Πελασγική θρησκευτικότητα της χθονιότητας, ο Ποσειδών και η Ερινύς, όπως στην Αρκαδία (v. *infra*).

Υπάρχει και μια υπονοούμενη αντιπαράθεση του Ίωνα ποιητή προς τη Βοιωτική επική Σχολή. Η Θήβα και ο άξονας δυτικά της λατρειών και έπους (Θεσπιές Έρωτος – Άσκρα του Ησιόδου – Μούσαι του Ελικώνος) παραμερίζονται υπέρ καθαρής Απολλώνειας νοηματοδότησης. Ο Απόλλων εισέρχεται εις θετική ή αρνητική, αφομοιωτική ή εξοντωτική, σχέση προς τη Χθονιότητα, αλλά διατηρεί εις άκρον την φοιβαλέα αγνότητα της εκφαντορείας του, είναι κατά πάντα και δια πάντα ο Αιγλήεις. Και προεξέχων ιερέυς – ποιητής του είναι ο Όμηρος.

